

บทที่ 3

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาบุคลิกภาพ เพื่องานประชาสัมพันธ์และการสื่อสารองค์กร

วิชาชีพด้านการประชาสัมพันธ์เป็นวิชาชีพหนึ่งที่ต้องติดต่อกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) รวมทั้งบุคคลทั่วไปอยู่ตลอดเวลา บุคลิกภาพของผู้ปฏิบัติงานจึงมีความสำคัญต่อการทำงานตลอดชีวิตส่วนตัว บุคคลที่มีบุคลิกภาพดีมักจะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานได้รับความเชื่อมั่น ศรัทธาจากผู้พบเห็นและคนที่ปฏิสัมพันธ์ด้วย บังเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การเรียนรู้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบุคลิกภาพทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น รวมถึงเข้าใจสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและความเป็นไปของสังคม โดยความเข้าใจนี้จะช่วยให้แต่ละบุคคลสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบุคลิกภาพนี้จะช่วยสะท้อนมุมมองที่หลากหลายช่วยให้นักประชาสัมพันธ์มีความเข้าใจตนเองและบุคคลอื่นชัดเจนขึ้นสามารถนำไปปรับใช้ในการทำงานและดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

ความหมายของทฤษฎีบุคลิกภาพ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมาย "ทฤษฎี" ว่า หมายถึง ความเห็น การเห็น การเห็นด้วยลักษณะที่

คาดเอาตามหลักวิชาเพื่อเสริมเหตุผล และรากฐานให้แก่ปรากฏการณ์ หรือข้อมูลในภาคปฏิบัติ ซึ่งเกิดขึ้นอย่างมีระเบียบ

ธงชัย สันติวงษ์ (2539) อธิบายความหมายของทฤษฎีไว้ว่า คือ ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการรวบรวมแนวคิด และหลักการต่าง ๆ ให้เป็นกลุ่มก้อน และสร้างเป็นทฤษฎีขึ้น ทฤษฎีใด ๆ ก็ตามที่ตั้งขึ้น มานั้น เพื่อรวบรวมหลักการและแนวความคิดประเภทเดียวกันเอาไว้ว่าเป็นหมวดหมู่

Kerlinger (1986) ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า ทฤษฎีหมายความถึง กลุ่มของแนวคิดที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของนิยาม และของข้อทฤษฎี ซึ่งนำเสนอการมองปรากฏการณ์อย่างเป็นระบบ โดยการระบุนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พร้อมทั้งมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายและพยากรณ์ปรากฏการณ์

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นผู้เขียนขอสรุปว่า ทฤษฎีหมายถึง การกำหนดข้อสันนิษฐาน ซึ่งได้รับมาจากวิธีการทางตรรกวิทยา วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ทำให้เกิดกฎเกณฑ์ที่ได้มาจากการสังเกต ค้นคว้าและการทดลอง โดยใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานเพื่อก่อให้เกิดความ เข้าใจในความเป็นจริง และนำผลที่เกิดขึ้นนั้นมาใช้เป็นหลักเกณฑ์

Pervin (1970 อ้างอิงจาก นवलลออ สุภาพล 2527 หน้า 5-7) อธิบายทฤษฎีบุคลิกภาพ ไว้ว่า ประกอบด้วยสมมุติฐาน และความคิดรวบยอดต่างๆ ซึ่งได้มาจากการรวบรวมผลการศึกษา ค้นคว้า และวินิจฉัยหลายๆ อย่างเข้าไว้ด้วยกัน และเสนอแนวความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด ในขณะที่ Hall and Lindzey (1970 หน้า 9) แสดงทรรศนะไว้ว่า ทฤษฎีบุคลิกภาพประกอบด้วยสมมุติฐานที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์หรือเป็นความจริงที่ได้จากการคาดคะเนซึ่งไม่สามารถชี้เฉพาะลงไปว่าจริง หรือไม่ เมื่อใดที่ทฤษฎีได้รับการยอมรับทฤษฎีจึงจะกลายเป็นจริง ถึงแม้ว่าทฤษฎีนั้นจะได้รับการยอมรับหรือมีผู้เห็นด้วยก็ไม่ได้หมายความว่า ทฤษฎีนั้นจะถูกต้องเสมอไป การตั้ง

ทฤษฎีบุคลิกภาพเป็นการค้นหาความจริงโดยปราศจากความลำเอียง และทฤษฎีมักจะถูกนำไปวิจัยในลักษณะต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้ทฤษฎีนั้นมีความจริงยิ่งขึ้น

Aiken (1990, หน้า 45) แสดงทรรศนะไว้ว่า ทฤษฎีเป็นความสัมพันธ์ของหลักวิชาทั้งหลาย (Principles) ส่วนหลักวิชาเป็นมโนภาพทั้งหลาย (Concepts) ดังนั้น ทฤษฎีบุคลิกภาพเป็นมโนภาพของพฤติกรรมและประสบการณ์ของมนุษย์ที่ใช้โครงสร้างทางจิตวิทยา พยายามอธิบาย พยากรณ์ และควบคุมการกระทำของบุคคล ทฤษฎีทั้งหลายจะกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล ทั้งที่เป็นลักษณะที่สังคมยอมรับและที่สังคมไม่ยอมรับ

จากความหมายของทฤษฎีบุคลิกภาพที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปความหมายของทฤษฎีบุคลิกภาพได้ว่า ทฤษฎีบุคลิกภาพเป็นความพยายามของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาอธิบายเรื่องมนุษย์ที่มีลักษณะแตกต่างกัน มีแบบแผนของพฤติกรรมที่แตกต่างกัน มีสาเหตุมาจากสิ่งใด สามารถที่จะควบคุมหรือสามารถที่จะทำนายพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกว่าจะเป็นอย่างใด และรวมเรียกว่าบุคคลนั้น ๆ มีบุคลิกภาพเป็นอย่างไร ซึ่งก็เป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคล แนวคิดเรื่องทฤษฎีบุคลิกภาพจึงเป็นแนวทางในการอธิบายแนวโน้มที่บุคคลจะมีบุคลิกภาพแบบเดิม ๆ ซ้ำ ๆ ซึ่งทฤษฎีบุคลิกภาพจะสามารถช่วยอธิบายได้แต่ไม่ใช่ทั้งหมด เพราะในความเป็นมนุษย์ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ซับซ้อนอีกมากมายที่ทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้จากความหมายของทฤษฎีบุคลิกภาพข้างต้นจึงเป็นเพียงแนวทางหนึ่งที่นักจิตวิทยาใช้อธิบายความแตกต่างของบุคคลโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ การสังเกตอย่างมีแบบแผน การทดลอง การสัมภาษณ์ การใช้แบบทดสอบ เพื่อหาความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันของบุคลิกภาพของบุคคล

ความสำคัญของทฤษฎีบุคลิกภาพ

การอธิบายเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์เป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจและศึกษามานานแล้ว แต่เดิมการศึกษาเรื่องนี้ผ่านการถ่ายทอดเป็นนิทาน นิยาย โคร่ง กลอน เป็นต้น โดยการถ่ายทอดออกเป็นเรื่องราวในลักษณะต่าง ๆ นี้ล้วนสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในยุคนั้นหรือในสมัยนั้น ๆ มีพฤติกรรมเป็นอย่างไร และเพราะเหตุใดจึงแสดงพฤติกรรมเช่นนั้น จากนั้นในระยะเวลาต่อมาการศึกษาเรื่องพฤติกรรมมีความเป็นระเบียบแบบแผนมากขึ้น มีการศึกษาและสังเกตในเรื่องความเจริญเติบโต และการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ และถือว่าบุคลิกภาพเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง เป็นการศึกษาที่มีระบบ มีหลักเกณฑ์ โดยเริ่มต้นจากการศึกษาการวิเคราะห์จิต (mental analysis) ต่อมาได้ทำการศึกษาเรื่องการตอบสนอง (response) กระบวนการปรับตัว (adjustment pattern) และการแสดงออกของพฤติกรรมด้านอื่นๆ ซึ่งรวมกันเป็นบุคลิกภาพ

นวลละออง สุภาพล (2527, หน้า 20) แสดงทรรศนะไว้ว่าการเข้าใจความหมาย และการแสดงออกของบุคลิกภาพ เป็นเรื่องค่อนข้างซับซ้อน โดยเฉพาะการที่จะเข้าใจเรื่องธรรมชาติต่างๆ สาเหตุ การทำนาย และการควบคุม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของบุคลิกภาพ ซึ่งจำเป็นต้องทำการศึกษาเรื่องบุคลิกภาพให้กว้างขวาง และลึกซึ้งโดยเฉพาะในเรื่องโครงสร้างของบุคลิกภาพ และทฤษฎีบุคลิกภาพที่มีรูปแบบอย่างไร เพื่อใช้ในการอธิบายพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาว่ามีบุคลิกภาพเช่นใด

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ทฤษฎีบุคลิกภาพมีความสำคัญในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ที่ปรากฏออกมาว่ามีบุคลิกภาพเช่นใด และเป็นแนวทางในการพัฒนาของแต่ละบุคคลให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ บุคลิกภาพจึงมีความสำคัญต่อทุกคนเป็นอย่างมาก

การเสริมสร้างบุคลิกภาพต้องเริ่มที่ตนเองเป็นเบื้องต้นแรก ตั้งแต่การดูแลรักษาสุขภาพร่างกายให้สะอาด มีการแต่งกายที่เหมาะสม ถูกต้องกับกาลเทศะ ดูแลรักษาสุขภาพจิตใจให้ดี มีการสื่อสารทางบวกที่ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี บุคลิกภาพที่ดีจะทำให้บุคคลมีความมั่นใจในตนเอง เกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และที่สำคัญบุคลิกภาพสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

ทฤษฎีบุคลิกภาพจึงเป็นคำอธิบายของนักจิตวิทยาเกี่ยวกับบุคลิกภาพอย่างมีระบบระเบียบซึ่งมีหลายทฤษฎีด้วยกัน เนื่องจากบุคลิกภาพมีลักษณะซับซ้อน หลายแง่หลายมุม เจ้าของทฤษฎีบุคลิกภาพแต่ละทฤษฎีต่างก็อธิบายบุคลิกภาพในแง่มุมที่ตนสนใจและเห็นว่าสำคัญไม่มีทฤษฎีใดอธิบายได้ครบถ้วนทั้งหมด ดังนั้น ถ้าต้องการความเข้าใจเรื่องบุคลิกภาพ โดยกว้างขวางก็ต้องศึกษาทฤษฎีบุคลิกภาพหลาย ๆ ทฤษฎี หรือถ้าต้องการความเข้าใจ บุคลิกภาพบางด้านอย่างลึกซึ้งเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานบางอย่างโดยเฉพาะก็ต้องเลือกศึกษาบางทฤษฎีโดยละเอียดให้สอดคล้องกับความต้องการ

ทฤษฎีบุคลิกภาพเพื่องานประชาสัมพันธ์และการสื่อสารองค์กร

ทฤษฎีที่ใช้อธิบายบุคลิกภาพของมนุษย์มีอยู่หลากหลายทฤษฎีด้วยกัน บางทฤษฎีเน้นอิทธิพลของประสบการณ์ในวัยเด็ก บางทฤษฎีคำนึงถึงอิทธิพลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม บางทฤษฎีเกิดขึ้นจากการสังเกตบุคคลที่เข้ารับการบำบัดหรือผู้ที่มีปัญหาทางจิต และบางทฤษฎีเกิดขึ้นจากการทดลองในห้องปฏิบัติการ

การแบ่งประเภทของทฤษฎีบุคลิกภาพสามารถจำแนกได้หลายประเภทดังเช่น Burger (2000, pp.5-453) ได้แบ่งแนวทางในการศึกษาทฤษฎีออกเป็น 6 แนวทาง ดังนี้ 1) แนวคิด

จิตวิเคราะห์ (psychoanalysis approach) เชื่อว่าพลังของจิตใต้สำนึกและพัฒนาการที่ต่อเนื่องจากวัยเด็ก ตัวอย่างทฤษฎีตามแนวคิดนี้ได้แก่ ทฤษฎีของฟรอยด์ (Freud) จุง (Jung) แอดเลอร์ (Adler) อีริกสัน (Erikson) ฮอร์นัย (Horney) ซัลลิแวน (Sullivan) และ ฟรอมม์ (Fromm)

2) แนวลักษณะนิสัย (trait approach) เชื่อว่าลักษณะนิสัยในตัวบุคคลจะเป็นตัวทำนายพฤติกรรมได้ เช่น ทฤษฎีของอัลพอร์ต (Allport) เมอร์เรย์ (Murray) และแคทเทลล์ (Cattell)

3) แนวชีววิทยา (biological approach) เชื่อว่าพันธุกรรมและลักษณะทางร่างกายเป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน เช่น ทฤษฎีของเชลดอน (Sheldon)

4) แนวมนุษยนิยม (humanistic approach) เน้นความเป็นมนุษย์ เช่น ทฤษฎีของโรเจอร์ (Roger) และ มาสโลว์ (Maslow)

5) แนวพฤติกรรมนิยม (behavioral) เชื่อว่า พฤติกรรมเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ เช่น แรงขับ (drive) สิ่งเร้า (stimulus) การตอบสนอง (response) การเสริมแรง (reinforcement) ได้แก่ ทฤษฎีของสกินเนอร์ (Skinner) และ 6) แนวพุทธิปัญญา (cognitive approach) เชื่อว่า บุคลิกภาพที่แตกต่างกันเกิดจากกระบวนการรับรู้ข้อมูลต่างกัน ได้แก่ ทฤษฎีของเคลลี (Kelly)

ในขณะที่ Hilgard (1965, p.19-20) แบ่งทฤษฎีบุคลิกภาพออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1) ทฤษฎีแบ่งประเภท (type theories) เป็นทฤษฎีที่แบ่งบุคลิกภาพออกเป็นรูปแบบต่าง ๆ ตามเงื่อนไขทางชีววิทยา เช่น รูปร่างทางกาย สารเคมีและฮอร์โมน

2) ทฤษฎีคุณลักษณะ

ประจำตัว (trait theories) เชื่อว่าบุคคลจะทำพฤติกรรมซ้ำ ๆ จนเกิดเป็นความเคยชิน เป็นนิสัยเป็นลักษณะประจำตัวและบุคคลแต่ละคนจะมีคุณลักษณะพิเศษเป็นของตนเองต่างจากคุณลักษณะของผู้อื่น

3) ทฤษฎีพัฒนาการแห่งบุคลิกภาพ (developmental personality theories) เชื่อว่า บุคลิกภาพของบุคคลพัฒนาตามวุฒิภาวะและศักยภาพ เน้นความสำคัญของการพัฒนาการในวัยต่าง ๆ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม และ4)

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (dynamic theories) เชื่อว่าพฤติกรรมในปัจจุบันของบุคคลเป็นผลมาจากองค์ประกอบภายในหลายอย่างที่ขัดแย้งกันอยู่เสมอ ซึ่งเป็นความขัดแย้งภายในที่เป็นพลังผลักดันทำให้แต่ละบุคคลมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน

โดยในที่นี้ผู้เขียนขอแบ่งประเภทของทฤษฎีบุคลิกภาพออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1) ทฤษฎีบุคลิกภาพแบบแบ่งประเภท (Type Theories)

2) ทฤษฎีบุคลิกภาพตามลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก (Behavior Psychological Type)

3) ทฤษฎีแนวจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theories)

4) ทฤษฎีอุปนิสัย (Trait Theories)

5) ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanistic Theories)

1. ทฤษฎีบุคลิกภาพแบบแบ่งประเภท (Type Theories)

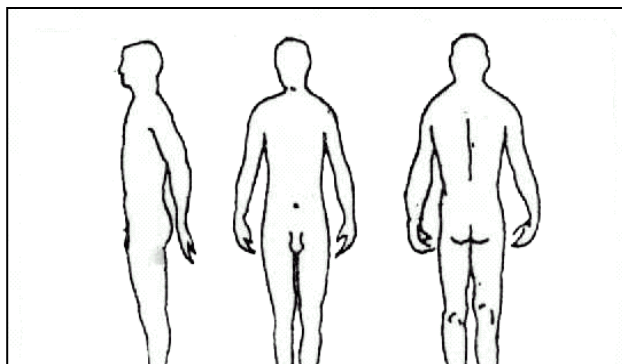
ทฤษฎีบุคลิกภาพแบบแบ่งประเภท (Type Theories) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทฤษฎีแบบแบ่งประเภท เป็นทฤษฎี

บุคลิกภาพที่มีมาแต่โบราณกาลปัจจุบันแนวคิดนี้ยังคงได้รับการยอมรับแม้จะไม่เป็นที่ยอมรับของนักจิตวิทยามากนักก็ตาม ทฤษฎีนี้มาจากการสังเกตของนักจิตวิทยาผู้พิจารณาเกี่ยวกับตัวบุคคล โดยพิจารณาแบ่งบุคลิกภาพของบุคคลออกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น การแบ่งประเภทของร่างกาย (Body Type) การแบ่งประเภททางจิตวิทยา (Psychological Type) ใจความสำคัญของทฤษฎีนี้คือ บุคลิกภาพของบุคคลเป็นไปตามแบบขององค์ประกอบทางกาย ลักษณะของรูปร่างจึงเป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพ กลุ่มแนวคิดนี้ได้แก่ ทฤษฎีของ Ernest Kretschmer ทฤษฎีบุคลิกภาพของ Sheldon

1.1 ทฤษฎีบุคลิกภาพของเครทส์เมอร์

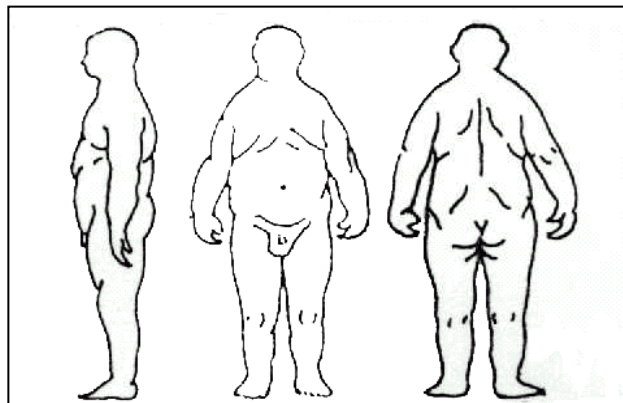
เครทส์เมอร์ (Ernest Kretschmer) เป็นจิตแพทย์และนักจิตวิทยาชาวเยอรมัน เกิดปี ค.ศ. 1888 ได้แบ่งบุคลิกภาพของคนออกเป็น 4 ประเภท ตามลักษณะทางร่างกายหรือสรีระและนิสัย โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์สามารถจำแนกลักษณะโดยถือเอาโครงร่างเป็นหลักดังนี้

1. ประเภท **Asthenic or Leptosomic type** เป็นพวกที่มีโครงร่างหรือรูปร่างที่มีลักษณะผอมสูง ชะลูด สิบเล็ก ท้องแฟบ แบบบาง ไหล่แคบ กระดูกใหญ่ ขาแขนยาว ออกแพบ กล้ามเนื้อน้อย ผิวไม่มีเลือดฝาด ร่างกายทุกส่วน หน้าอก คอ ขาลำตัว ขาดลักษณะความหนาที่บ คนที่มีโครงร่างแบบนี้จะมีลักษณะนิสัยเงียบขรึม คิดมาก ค่อนข้างจะเก็บตัว มักจะมีใจนัยใจคอที่ผิดปกติได้ง่าย หากมีอะไรเข้ามากระทบกระเทือนจิตใจ

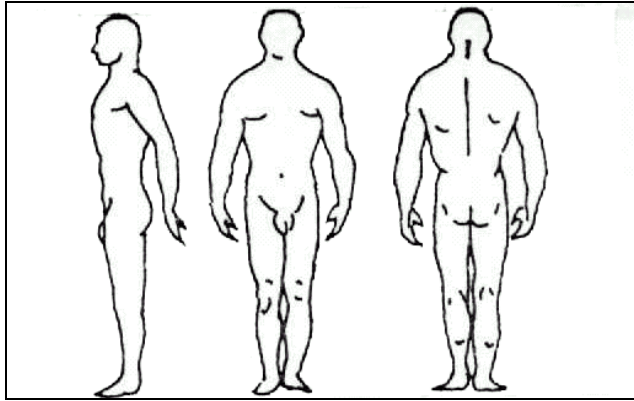

2. ประเภท Pyknic type เป็นพวกที่มีโครงร่าง
 ลักษณะอ้วนเตี้ย ท้องพลุ้ย
 มีใบหน้ากลมและลำตัวกลมป้อมเตี้ย เป็นพวกที่ศีรษะเล็ก หน้าอก
 กระจะเพาะอาหารพัฒนาสมบูรณ์ยิ่งกว่าส่วนอื่น ๆ ลำตัวสมบูรณ์
 ด้วยไขมัน ลำคอหนา ใบหน้าแบน แขนขาสั้น ใบหน้าเต็ม ไหล่
 กว้าง มีนิสัยปล่อยตัวตามสบาย เป็นแบบพวกชอบแสดงตัว
 อารมณ์อ่อนไหวเปลี่ยนแปลงง่าย โกรธง่ายหายเร็วถ้ามีสิ่งล่อใจดี
 ๆ ชอบอยู่เป็นกลุ่ม หัวเราะได้ทั้งวันไม่ชอบทำงานหนัก

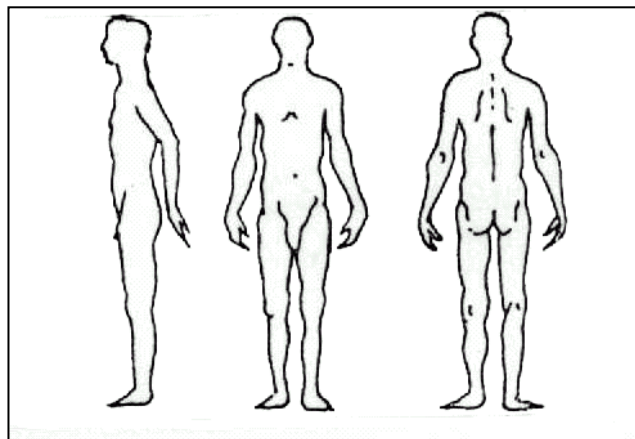
3. ประเภท Athetotic or Athletic or Muscular type
 เป็นพวกที่มีร่างกาย
 สมส่วน แบบนักกีฬา รูปร่างสันทัด เต็มไปด้วยกล้ามเนื้อแข็งแรง
 กล้ามเนื้องาม ช่างชาช่างแขนสมส่วน ร่างกายสูงพอเหมาะ ออก

ผายไหล่ผึ่ง เป็นพวกมีพลังกำลัง บางครั้งชอบก้าวร้าว มีลักษณะนิสัยใจคอเป็นแบบกลาง ๆ ทั่วไป รักกลุ่มรัก เพื่อนฝูง

4. ประเภท Dysplastic type เป็นพวกไม่สมประกอบ

มีร่างกายบางส่วนผิดปกติธรรมดาหรือร่างกายผิดส่วน มีลักษณะรูปร่างผสมผสานจากทุก ๆ แบบที่กล่าวมา ทำให้ไม่สามารถจัดเข้าประเภทใดประเภทหนึ่งได้ คนที่มีโครงร่างลักษณะแบบนี้ ค่อนข้างมีสติปัญญาต่ำหรือมีปมด้อย มักมีพฤติกรรมที่ค่อนข้างเป็นปัญหา มีลักษณะนิสัยเกเรสับสนไม่เข้าใจตนเอง การรับรู้ตนเองก็ไม่ดีนัก

เครทส์เมอร์ ได้สรุปข้อสังเกต และการค้นคว้าของเขา ไว้อีกประการหนึ่งว่า โครงสร้างของแต่ละบุคคลซึ่งอาจจะจัด จำแนกได้เป็นประเภท ๆ ดังได้กล่าวแล้วนั้น โครงสร้างของแต่ละ บุคคล ยังมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับลักษณะอารมณ์ของแต่ละ บุคคลในประเภทต่าง ๆ เช่น คนอ้วนโดยส่วนใหญ่มักจะชอบ สมาคม และอารมณ์ดี เป็นต้น

1.2 ทฤษฎีบุคลิกภาพของ Sheldon

เชลตัน (William H. Sheldon) เป็นนักจิตวิทยาและ แพทย์ชาวอเมริกัน ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องลักษณะความสัมพันธ์ของโครงสร้างของ มนุษย์กับการแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ ผ่านการถ่ายรูปของ คนไข้ที่เข้ามารักษาในคลินิก พิจารณาลักษณะโครงสร้างและจัด กลุ่มออกเป็นลักษณะต่าง ๆ โดยแบ่งบุคลิกภาพของบุคคลออกเป็น 3 แบบ ตามลักษณะของรูปร่าง หรือโครงสร้างทางร่างกาย ดังนี้

1. **พวกที่มีโครงสร้างแบบ Ectomorphic หรือ Ectomorphy** กลุ่มคนประเภทนี้มักเป็นคนผอมสูง เอวบางร่าง น้อย กล้ามเนื้อน้อย ไหล่ห่อ นิ้วมือเรียวยาว แขนขายาว ท่าทาง บอบบาง ผิว และเส้นผมละเอียด หน้าอกแบนแฟบ ทรวดทรง ชะลูด ประสาทไวต่อความรู้สึกมาก ชอบหลบหนีสังคม กลัวการ อยู่ในกลุ่ม ไม่ค่อยกล้า ท่าทางอ่อนแอ ไม่กระตือรือร้น ใจน้อย ชอบสันโดษ ชอบอยู่ตามลำพัง อารมณ์อ่อนไหว วิตกกังวลง่าย ช่างคิด มั่นเป็นโรคจิตประเภท Heboid คือ ชอบหลบหนีสังคม กลุ่มคนประเภทนี้มักจะมีแนวโน้มน่าจะมีบุคลิกภาพ ที่เรียกว่า เซเรโบรโทเนีย (cerebrotonia) คือเป็นคนไม่ชอบ สังคม มีความเครียดทางอารมณ์อยู่เป็นนิจ ตัดสินใจอะไร บางอย่างรวดเร็ว เด็ดขาด นอนน้อย และชอบการสันโดษ เมื่อ ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ บุคคลประเภทนี้จะไม่ทำอะไรที่เป็น การเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่นเลย

2. พวกที่มีโครงสร้างแบบ Endomorphic หรือ

Endomorphy เป็นประเภทมีลักษณะอ้วนเตี้ย มีโครงสร้างอ้วนกลม หน้ากลม มีเนื้อ และไขมันมาก ร่างกายเต็มไปด้วยไขมัน พุงยื่นหนา ชอบสนุกสนานร่าเริง ชอบอยู่สบาย ๆ เปิดเผย กินเก่ง เพราะระบบย่อยอาหารทำงานดี จู้จี้ขี้บ่น โกรธง่ายหายเร็ว มักเป็นโรคจิตชนิด Manic depressive คือ บางครั้งดีใจมาก บางครั้งเสียใจมาก ชอบแสดงอิทธิฤทธิ์ ปล่อยชีวิตตามยถากรรม กลุ่มคนประเภทนี้จะมีบุคลิกภาพประเภทที่เขาเรียกว่า วิชโรโตเนีย (viscerotonia) กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพประเภทรักความสะดวกสบาย ชอบการสังคัม ชอบทำอะไรช้า ๆ ปล่อยอารมณ์ตามสบาย ชีวิตไม่มึน มีร้อน มีความอดทนอดกลั้นทางอารมณ์ดีมาก เป็นคนที่ยายแก่ การคบค้าสมาคมด้วย รักษาารกิน เป็นที่หนึ่ง

3. พวกที่มีโครงสร้างแบบ Mesomorphic หรือ

Mesomorphy พวกนี้เป็นประเภทนักกีฬา นักผจญภัย มีร่างกายสมส่วน สง่างาม ไหลกว้าง ตะโพกเล็ก ชอบกีฬาการต่อสู้ ชอบผจญภัย กระฉับกระเฉง คล่องแคล่ว ว่องไว มีน้ำใจเป็นนักกีฬา กำยำล่ำสัน กล้ามเนื้อสมบูรณ์ ร่างกาย เต็มไปด้วยกล้ามเนื้อ บึกบึน แข็งแรง ชอบใช้กำลัง หรือความก้าวร้าว ขยันขันแข็ง มีกระดูก และกล้ามเนื้อแข็งแรงได้สัดส่วน มีพลังงานมาก มักเป็นโรคจิตประสาท Paranoid คิดว่าตัวเองเป็นใหญ่ในโลก ชอบกำลังมุ่งทำลายชีวิตคน กลุ่มคนประเภทนี้จะมีบุคลิกภาพประเภทโซมาโตโตเนีย (somatotonia) คือ เป็นพวกรักการต่อสู้ผจญภัย ชอบการเสี่ยง เป็นคนที่ค่อนข้างจะก้าวร้าว มักจะกระทำการใด ๆ ที่เป็นการแสดงว่าตัวมีอำนาจ และพลังกำลังมาก

มีข้อที่น่าสังเกตคือ ความอ้วน ผอม ลักษณะสูงเตี้ยของร่างกายนั้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเรื่องโภชนาการ เช่น

นักกีฬาเมื่อเลิกเล่นกีฬาอาจกลายเป็นคนอ้วนลงพุง ในขณะที่การกำหนดลักษณะทางจิตใจว่าบุคคลรูปร่างอย่างนี้มีอารมณ์อย่างนั้นน่าจะเป็นการมองแบบเหมารวม (stereotype) มากกว่า ดังเช่น เมื่อเห็นคนอ้วนเรามักจะคาดหวังว่าเป็นคนตลก สนุกสนานร่าเริงไปเสียหมดทุกคนเพราะตนเองเคยมีประสบการณ์มาเช่นนั้น แต่ว่าแท้จริงแล้วอาจจะไม่ใช่เป็นกฎตายตัวว่าต้องเป็นอย่างนั้นทุกคน เนื่องจากในบางครั้งคนอ้วนแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นอาจเป็นเพียงการสวมบทบาท (role) ที่สังคมคิดว่าเขาควรจะแสดงบทบาทอย่างนั้นก็เป็นได้ ซึ่งคนอ้วนบางคนอาจจะเป็นคนก้าวร้าว ไม่ตลก แต่เก็บกดความรู้สึกไว้และอาจหาวิธีการทำร้ายคนอื่นด้วยวิธีที่เราคิดไม่ถึงก็ได้

2. แบ่งบุคลิกภาพตามลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก (Behavior Psychological Type)

2.1 ทฤษฎีบุคลิกภาพของคาร์ล จี จุง

คาร์ล กุสตาฟ จุง (Carl Gustav Jung) เป็นนักจิตวิทยาและแพทย์ชาวสวิส มีความเชื่อในเรื่องของจิตไร้สำนึกซึ่งสะสมมาแต่อดีต (collective unconscious) หรือประสบการณ์ในจิตไร้สำนึก (personal unconscious และจุงยังเสนอบุคลิกภาพ 2 แบบ คือ แบบเปิดตัว (extraversion) และแบบเก็บตัว (introversion) พร้อมกับแง่คิดในเรื่องรูปลักษณ์ (archetype) ปม (complex) และสัญลักษณ์ (symbol) นอกจากนี้เป็นนักจิตวิทยาแล้วจุงยังได้รับการยกย่องว่าเป็นนักการศึกษาด้วย โดยได้เขียนหนังสือและบทความหลายเรื่อง

จุงได้จำแนกประเภทบุคลิกภาพของคนโดยพิจารณาจากการที่คนเราเกี่ยวข้องกับสังคมหรือตามลักษณะการดำเนินชีวิตออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ลักษณะของบุคลิกภาพแบบเก็บตัว (Introvert) มีลักษณะไม่สนใจสิ่งแวดล้อมเท่ากับตนเอง ชอบคิด ทำอะไรเงียบ ๆ คนเดียว ไม่ชอบเข้าสังคม ถ้าจะพูดก็มักจะพูดเรื่องของตัวเอง และชอบเขียนมากกว่าพูด อารมณ์อ่อนไหวง่าย เก็บความทุกข์ไว้กับตนเอง ไม่มีความมั่นใจในตนเอง เมื่อประสบปัญหา มักจะหลีกเลี่ยงปัญหาหรือแยกตัวออกจากสังคม หากบุคคลมีลักษณะดังกล่าวมากจะมีโอกาสเกิดความผิดปกติทางจิต ทางอารมณ์ และมีผลกระทบต่อบุคลิกภาพได้มาก

2. ลักษณะของบุคลิกภาพแบบเปิดเผย (Extrovert) มีลักษณะตรงกันข้ามกับพวกเก็บตัว กล่าวคือ มีบุคลิกภาพกล้าแสดงออกเปิดเผย ร่าเริง แจ่มใส มีน้ำใจ ไม่ชอบเก็บความทุกข์ ชอบงานสังคม การสังสรรค์เข้าสังคม พบปะพูดคุยกับผู้อื่น และสนใจเรื่องราวของผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถปรับตัวได้ดี ชอบช่วยเหลือสังคม ไม่สนใจตนเองมากนัก ถือสังคมเป็นศูนย์กลาง ชอบทำงานเป็นกลุ่ม ติดต่อกันได้คล่องแคล่วว่องไว มีมนุษยสัมพันธ์ดี แต่มีข้อเสีย คือ เป็นคนพูดมาก เก็บความลับไม่อยู่ พูดนอกเรื่อง พูดเกินจริง สนทนากับคนแปลกหน้าเร็วเกินไป พูดไม่ถูกกาลเทศะ และชอบพูดทับถมผู้อื่น

3. ลักษณะบุคลิกภาพแบบกลาง ๆ (Ambivert) กำกึ่งระหว่างแบบเก็บตัวและแบบเปิดเผย บุคคลประเภทนี้เป็นคนพูดพอควร เดินทางสายกลางมีชีวิตเรียบง่าย อยู่คนเดียวก็มีความสุข อยู่ในสังคมก็มีความสุข คบหากับคนทั่วไปได้ดี ไม่พูดมากเกินไป และไม่น้อยเกินไป ซึ่งเป็นบุคลิกภาพที่พอเหมาะสามารถปรับตัวอยู่ได้ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงจะพบว่าคนบางคนจะมีบุคลิกภาพแบบกลาง ๆ กล่าวคือ มักจะมีบุคลิกภาพเป็นไปตามสถานการณ์ เช่น ในสถานการณ์หนึ่งอาจมีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว ในอีกสถานการณ์หนึ่งอาจเป็นแบบเก็บตัวก็ได้

จงเชื่อว่าบุคลิกภาพที่เป็นอุดมคติจะต้องมีความสมดุลระหว่างบุคลิกภาพแบบเก็บตัวและบุคลิกภาพแบบแสดงตัว (Lahey, 2004) ไม่มีใครที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวหรือบุคลิกภาพแบบแสดงตัวเพียงอย่างเดียวอย่างแน่นอน (Ewen, 2003; Frager and Fadiman, 2005) แต่ทุกคนจะมีลักษณะทั้งสองแบบอยู่ในตนเองแต่พฤติกรรมที่แสดงออกจะสอดคล้องกับลักษณะที่เด่นกว่า

นอกจากนี้ จง ยังได้เน้นว่าการพัฒนาของบุคลิกภาพมีเป้าหมายสูงสุดคือ การให้บุคคลเข้าใจตนเองเพื่อจะได้พัฒนาตนเองได้โดยไม่หยุดยั้งโดยมีเรื่องของพันธุกรรมเป็นตัวที่มีบทบาทสำคัญซึ่งทำหน้าที่เป็นพื้นฐานของสัญชาตญาณและสืบเผ่าพันธุ์

กันยา สุวรรณแสง (2533) ได้สรุปลักษณะบุคลิกภาพทั้งสองแบบของจงไว้ดังนี้

1) บุคลิกภาพแบบสนใจตนเองหรือเก็บตัว Introvert Personality เป็นลักษณะบุคคลที่ชอบอยู่โดดเดี่ยวไม่ชอบการแสดงออก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกริยาท่าทาง ความคล่องตัวในการกระทำหรือการพูดก็ตาม ไม่ชอบเข้าสังคม ไม่ชอบการมีเพื่อนมาก ๆ ชอบทำอะไรตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม ยึดมั่นในความรู้สึกของตนเอง

2) บุคลิกภาพแบบสนใจภายนอกตนเองหรือแสดงตัว Extrovert Personality เป็นลักษณะบุคคลที่ชอบการแสดงออก ไม่ว่าจะเป็นในเชิงคำพูดหรือกริยาท่าทาง มีความคล่องตัวสูง แสดงตัวเป็นกันเอง รู้จักคนง่ายชอบเป็นหัวหน้า ชอบจัดการเรื่องต่าง ๆ ชอบงานที่ต้องติดต่อประสานงานกับผู้อื่น

เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและแบบเก็บตัว

แบบแสดงตัว Extrovert	แบบเก็บตัว Introvert
----------------------	----------------------

Personality	Personality
1. มีความเชื่ออยู่บนรากฐานของความจริงและข้อมูลที่ได้มาอย่างยุติธรรม	1. การตัดสินใจมักจะขึ้นอยู่กับตนเอง
2. อุปนิสัยถูกควบคุมโดยความจำเป็น	2. มีมาตรฐานกฎเกณฑ์ที่แน่นอนเพื่อควบคุมอุปนิสัยของตนเอง
3. พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์	3. ไม่ค่อยมีการยืดหยุ่นและปรับตัว
4. ไม่ค่อยพะวงถึงตัวเองมากนัก	4. พะวงถึงตนเองมากเป็นพิเศษ
5. การปรับตัวมักเป็นรูปแบบของการชดเชย	5. การปรับตัวมักเป็นในรูปแบบการหลบหนี
6. ถ้าจะเกิดความผิดปกติทางใจมักจะเป็นประเภทไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ Hysteria	6. ถ้าจะเกิดความผิดปกติทางใจมักจะเป็นประเภทวิตกกังวล Anxiety

ที่มา: กัญญา สุวรรณแสง (2533, หน้า 85-86)

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของเฮช เจ ไอเซนค์ (H. J. Eysenck)

ไอเซนค์เป็นนักจิตวิทยาชาวอังกฤษแต่ถือกำเนิดที่ประเทศเยอรมันแล้วเดินทางมาศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ สำเร็จปริญญาเอกทางจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยแห่งลอนดอน (University of London) เป็นนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงจากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องโครงสร้างของบุคลิกภาพ และได้แต่ง

หนังสือชื่อมิติต่าง ๆ ของบุคลิกภาพ (Dimensions of personality) เมื่อ ค.ศ. 1947 และโครงสร้างของบุคลิกภาพของมนุษย์ (The Structure of Human Personality) เมื่อ ค.ศ. 1953 เป็นต้น ผลงานของไอเซนเบิร์กมีส่วนคล้ายผลงานของ คาร์ล กุสตาฟ จุง (Carl Gustav Jung) และผลงานของเอมิล เครพลิน (Emil Kraepelin) รวมทั้งผลงานของ เอิร์นสท์ เครชเมอร์ (Ernst Kretschmer)

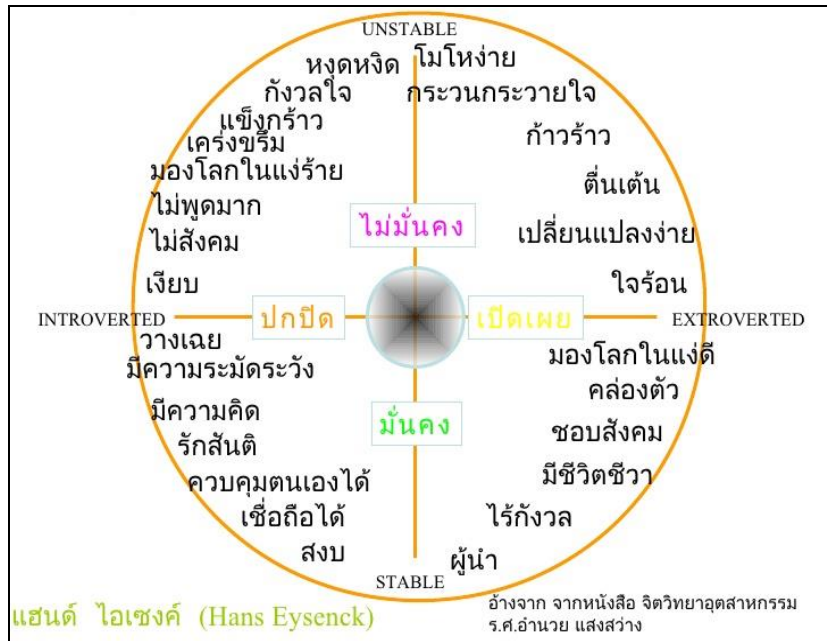
Ewen (2003) อธิบายไว้ว่า ไอเซนเบิร์กได้นำลักษณะบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและเก็บตัวของจุงมาศึกษาร่วมกับมิติด้านอารมณ์ คืออารมณ์มั่นคง (Stable) และอารมณ์หวั่นไหว (Neuroticism) นำไปสู่การแบ่งประเภทของบุคลิกภาพออกเป็น 4 แบบ ประกอบด้วย

1. บุคลิกภาพแบบอารมณ์มั่นคง แสดงตัว Stable – Extroverted เป็นผู้มีลักษณะเปิดเผย ช่างพูด เป็นผู้นำ
2. บุคลิกภาพแบบอารมณ์มั่นคง เก็บตัว Stable – Introverted เป็นผู้มีลักษณะรักสงบ ควบคุมตัวเองได้ดี
3. บุคลิกภาพแบบอารมณ์หวั่นไหว เก็บตัว Unstable – Introverted เป็นผู้มีลักษณะเก็บตัว มองโลกในแง่ร้าย
4. บุคลิกภาพแบบอารมณ์หวั่นไหว แสดงตัว Unstable – Extroverted เป็นผู้มีลักษณะก้าวร้าว ตื่นเต้นง่าย หุนหันพลันแล่น

ซึ่งในทฤษฎีบุคลิกภาพของไอเซนเบิร์กนั้น ได้ลงรายละเอียดเกี่ยวกับบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและแบบเก็บตัวมากขึ้น คือบุคลิกภาพแบบแสดงตัว จะเป็นผู้ที่ชอบสังคม ชอบงาน

เลี้ยง มีเพื่อนมาก หุนหันพลันแล่น ในขณะที่บุคลิกภาพแบบเก็บตัว จะเป็นผู้ที่มีแนวโน้มค่อนข้างเงียบ สำหรับไตร่ตรอง

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ 2 มิติ

ภาพแสดง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ 2 มิติ

ที่มา: Gleitman, 1992

นอกจากนี้ ศรีเรือน แก้วกังวล (2551, หน้า 256) ได้ อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า ไอเซนเบิร์กวิเคราะห์บุคลิกภาพของคนโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้วยวิธี Factor Analysis เป็นการวิเคราะห์ตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพของคนประเภทต่าง ๆ ทั่วโลก จากงานวิจัยไอแซงค์ได้ factor ที่สำคัญ 2 ปัจจัย คือ Extraversion vs Introversion กับ Neuroticism vs Stability จึงนำมาสรุปเป็นแนวคิดในการอธิบายบุคลิกภาพของคนออกเป็น 2 มิติใหญ่ ดังนี้

1. Extraversion (แสดงตัว) vs Introversion (เก็บตัว) หมายถึง ระดับพฤติกรรมของบุคคลในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยพิจารณาว่าเขาจะมีแนวโน้มไปในทิศทางใดซึ่งแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไป ยกตัวอย่างเช่น บางคนจะมีแนวโน้มไปทางด้านเป็นกันเอง กระตือรือร้น ช่างเจรจา ในขณะที่อีกคนจะลักษณะโน้มไปทางไว้ตัว เงียบขรึม ซ้ำอายุ (มิตินี้คล้ายคลึงกับแนวคิดของ Jung)

2. Neuroticism (เจ้าอารมณ์) vs Stability (มั่นคงทางอารมณ์) หมายถึง ลักษณะการปรับตัวของบุคคล ระดับความมั่นคงทางอารมณ์ของบุคคลซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ในขณะที่บางคนมีแนวโน้มทางอารมณ์ไปทางมั่นคง ฝ่ อ น ค ล า ย ห นั ก แ น่ น ส ง บ แต่บางคนจะโน้มไปทางซีโมโห หงุดหงิดง่าย ไม่ผ่อนคลาย และถูกกระตุ้นง่ายได้ง่าย

ตามแนวคิดของไอแซกคังคนปกติส่วนมากจะไม่มีลักษณะโน้มเอียงไปอย่างสุดขั้วทั้ง 2 ขั้วในลักษณะทั้ง 2 มิติใหญ่ โดยจะไต่อยู่ระดับกลางๆ ที่เป็นลักษณะนิสัยภายใต้ 2 มิติใหญ่นั้น โดยลักษณะย่อยทั้งหลายเหล่านั้นจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มากบ้างน้อยบ้างจนกลายเป็นนิสัยเฉพาะและเป็นลักษณะบุคลิกภาพของคนใน

3. ทฤษฎีแนวคิดจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis Approach)

3.1 ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud)

ซิกมันด์ ฟรอยด์ จิตแพทย์ชาวเวียนนา ประเทศออสเตรีย เป็นผู้ก่อตั้งทฤษฎีจิตวิเคราะห์ขึ้นโดยอาศัยข้อมูลและประสบการณ์จากการรักษาผู้ป่วยในคลินิกของเขา ฟรอยด์ได้ให้

ความสนใจเกี่ยวกับบุคลิกภาพการแสดงออกของแต่ละคนเป็นอย่างมากและได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ริเริ่มศึกษาพฤติกรรมและบุคลิกภาพของมนุษย์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือมีการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมโดยละเอียดจากคนไข้โรคประสาทในคลินิก โดยฟรอยด์ได้นำข้อมูลเหล่านี้มาศึกษาวิเคราะห์ ดีความแล้วจึงตั้งเป็นกฎเกณฑ์และทฤษฎีขึ้น และสิ่งที่ทำให้ฟรอยด์มีชื่อเสียงมาก คือ การเสนอความคิดสมมติฐานทางพฤติกรรมของมนุษย์ว่าเกิดจากสัญชาตญาณทางเพศ

แนวคิดที่สำคัญของฟรอยด์ ได้แก่ 1) ระดับการทำงานของจิต (Levels of Consciousness) 2) โครงสร้างของบุคลิกภาพ (Structures of the Personality) และ3) ขั้นตอนพัฒนาการบุคลิกภาพ (Stages of Psychosexual Development)

ระดับการทำงานของจิต (Levels of Consciousness)

Cloninger (2000, p. 37) อธิบายว่า ฟรอยด์แบ่งการทำงานของจิตเป็น 3 ระดับ กล่าวคือ

1. จิตสำนึก (conscious) เป็นสภาวะที่บุคคลรู้สึกตัวว่ากำลังทำอะไร เห็นและได้ยินอะไร รวมถึงความรู้สึกนึกคิดในขณะนั้น เช่น หากอาจารย์ถามนักศึกษาว่าชื่ออะไร บ้านอยู่ที่ไหน แน่ใจว่านักศึกษาสามารถตอบคำถามอาจารย์ได้ในทันที เราเรียกพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกในสภาวะนี้ว่าเป็นพฤติกรรมในระดับจิตสำนึก

2. จิตก่อนสำนึก (preconscious) เป็นสภาวะจิตของบุคคลที่เก็บสะสมประสบการณ์บางอย่างไว้ รวมถึงความรู้สึกที่ไม่ได้แสดงออกในทันทีเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวในอดีตหรือความ

ทรงจำที่เรียกคืนกลับมาได้ง่ายเพียงแค่มีส่ิงกระตุ้นที่เหมาะสม บุคคลก็จะสามารถระลึกได้ เช่น หากอาจารย์ถามว่าปีการศึกษาที่แล้วนักศึกษาได้เรียนวิชาอะไรมาบ้าง นักศึกษาคงใช้เวลานึกสักครู่แล้วค่อยตอบ คงตอบไม่ได้ในทันที

3. จิตไร้สำนึก (unconscious) เป็นสภาวะของจิตที่มีอยู่แต่บุคคลไม่รู้ว่ามิเพราะว่าไม่รู้สื่กตัว ระลึกไม่ได้ เป็นระดับของจิตที่บุคคลเก็บกตสิ่งที่ไม่ต้องการระลึกถึงหรือประสบการณ์ที่เจ็บปวดไว้ไม่ต้องการนึกถึงเนื่องจากทำให้เกิดความวิตกกังวล โดยฟรอยด์อธิบายว่าจิตไร้สำนึกประกอบไปด้วยสัญชาตญาณและแรงกระตุ้นกล่าวคือ สัญชาตญาณของการมีชีวิตซึ่งแสดงออกมาในรูปของความต้อการทางเพศ การแสวงหาความสุขในรูปแบบต่าง ๆ และสัญชาตญาณแห่งความตายซึ่งแสดงออกในรูปของความก้าวร้าวทำลาย ในส่วนของแรงกระตุ้นเป็นสิ่งที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม เช่น ความต้อการที่ผิดศีลธรรม ความเห็นแก่ตัว เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า จิตไร้สำนึกจึงอัดแน่นไปด้วยพลังความต้อการต่าง ๆ และพลังนี้เป็นสาเหตุส่วนใหญ่ที่ผลักดันให้มนุษย์กระทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจสะท้อนออกมาในรูปของความฝัน การกระทำที่เปลอไพล่ไม่รู้ตัว เช่น การพูดพลั้งปาก หรือการเรียกชื่อคนรักเก่าต่อหน้าคนรักใหม่โดยไม่ได้ตั้งใจ เป็นต้น ดังนั้น ฟรอยด์จึงให้ความสำคัญกับจิตไร้สำนึกว่าเป็นสาเหตุสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์มากกว่าจิตสำนึก

โครงสร้างของบุคลิกภาพ (Structures of the Personality)

ฟรอยด์อธิบายว่า โครงสร้างของบุคลิกภาพประกอบด้วยพลัง 3 ประการ คือ Id Ego และ Superego พลัง

ทั้ง 3 มีระบบ มีหน้าที่และลักษณะเฉพาะของตนเอง ตลอดจนมีอิทธิพลต่อกันและมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังนั้น บุคลิกภาพของแต่ละบุคคลจะมีลักษณะเช่นไรขึ้นอยู่กับพลังทั้ง 3 นี้ว่าจะประสานงานร่วมกันในลักษณะอย่างไร

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2551, หน้า 20-21) สรุปโครงสร้างของบุคลิกภาพแนวคิดของ فروยด์ ไว้ดังนี้

1. **Id** เป็นพลังงานติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด จึงหมายรวมถึงสัญชาตญาณด้วย มักเกี่ยวข้องกับแรงขับและการสนองความปรารถนาทางกาย เป็นพลังให้ได้มาซึ่งความพอใจโดยไม่คำนึงถึงเหตุผลความเป็นจริง หรือความถูกต้องดีงาม Id จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าพลังแสวงหาความสุข (Pleasure Seeking Principle)

2. **Ego** เป็นพลังแห่งการรู้และเข้าใจ การรับรู้ข้อเท็จจริง การใช้เหตุผล การดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย การแสวงหาวิธีการเพื่อตอบสนอง Id กล่าวคือ Ego คือส่วนที่จัดระบบแล้วของ Id เพราะมนุษย์เราทำอะไรตามอำเภอใจไม่ได้ ทุกเรื่อง การกระทำอย่างนี้มีวุฒิภาวะก็คือการควบคุมอารมณ์ในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ซึ่งการควบคุมดังกล่าวคือพลัง Ego นั่นเอง

3. **Super Ego** เป็นพลังที่เกิดจากการเรียนรู้ เช่นเดียวกับ Ego แต่มีลักษณะแตกต่างไปคือ เป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมต่าง ๆ เช่น ความดี ความชั่ว ผิด ถูก มโนธรรม ความยุติธรรม ฯลฯ กล่าวคือ Superego เป็นพลังที่คอยควบคุม Ego ให้หนทางที่เหมาะสมที่สุดในการสนองความต้องการของ Id ให้อยู่ในกรอบประเพณี ถูกเหตุผล มีคุณธรรม Super Ego จะเกิดขึ้นจากการอบรมสั่งสอนจากศาสนา สังคม และครอบครัว

เช่น เมื่อหิว ID อยากกิน Ego ให้กินในสิ่งที่กินได้ Super Ego
 สั่งต่อไปว่าอย่าลักขโมยมากิน เป็นต้น Superego จะคอยหัก
 ห้ามความรุนแรงของพลัง Id โดยเฉพาะพลังจากสัญชาตญาณ
 แรงขับทางเพศและความก้าวร้าว

ลักษณะบุคลิกภาพของมนุษย์เกิดจากการทำงาน
 ร่วมกันของทั้ง 3 พลังนี้ หากพลังใดมีอิทธิพลเหนือพลังอื่นย่อม
 เป็นตัวชี้ลักษณะบุคลิกภาพของคนนั้น เช่น ถ้าพลัง Id มีอำนาจ
 สูง บุคลิกของคนผู้นั้นก็จะเป็นแบบเด็กไม่รู้จักโตเอาแต่ใจตนเอง
 ไม่มีวุฒิภาวะ ถ้าพลัง Ego มีอำนาจสูงคนนั้นจะเป็นคนที่มีเหตุผล
 ปฏิบัติตามหลักความเป็นจริง แต่ถ้าพลัง Superego มีอำนาจสูงก็
 จะเป็นนักอุดมคติเคร่งครัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี และมี
 มาตรฐานทางสังคม สูงนั่นเอง

ดร. ประมวล ดิคคินสัน (2524 อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้ว
 กังวาล, 2551, หน้า 22) กล่าวว่า ผู้ที่มีบุคลิกภาพอันพึงประสงค์
 จะเป็นผู้ที่มีพลัง Ego เข้มแข็งสามารถจัดการกับ Id ได้อย่างมี
 สมรรถภาพโดยอาศัยหลักแห่งความจริงเป็นที่ตั้งและสามารถโน้มน
 น้อม Superego ให้เข้าสู่ หลักแห่งความจริงเพื่อให้เกิดการ
 ประสมประสานอย่างสนิทสนมในการดำเนินชีวิต

ขั้นตอนพัฒนาการบุคลิกภาพ (Stages of Psychosexual Development)

บุคลิกภาพของบุคคลจะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป
 เรื่อย ๆ ตั้งแต่วัยเด็ก วัยรุ่น ไปสู่วัยผู้ใหญ่ การเรียนรู้จาก
 สภาพแวดล้อมจะช่วยบุคคลในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ เพื่อขจัด
 ความคับข้องใจและความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นให้หมดสิ้นลง
 ฟรอยด์เชื่อว่า ลักษณะพัฒนาการและประสบการณ์ในวัยทารก
 และวัยเด็กเป็นรากฐานบุคลิกภาพของมนุษย์เมื่อเป็นผู้ใหญ่ ห้า

ขบวนการของชีวิตมีความสำคัญต่อการพัฒนาการทางบุคลิกภาพมากที่สุด พัฒนาการในวัยผู้ใหญ่เป็นการเสริมต่อจากรากฐานหรือพัฒนาการจากวัยเด็ก นอกจากนี้ فروยด์ยังอธิบายไว้อีกว่าบุคคลใดพัฒนาไปตามขั้นตอนดังกล่าวด้วยดีก็จะทำให้บุคคลผู้นั้นมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ หากบุคคลใดพัฒนาการไม่สมบูรณ์ก็จะเกิดสภาวะ “ติดข้องอยู่” (fixation) อาจเป็นการติดข้องอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่งหรือหลายขั้นก็ได้ ผู้ใดติดข้องในขั้นใดก็จะยังคงแสวงหาความพอใจในขั้นที่ติดข้องอยู่ต่อไป แม้ว่าจะผ่านขั้นหรือ วัยนั้น ๆ ไปแล้ว สภาวะ “ติดข้องอยู่” (fixation) จึงมีผลต่อพัฒนาการด้านบุคลิกภาพในแง่ลบแต่บุคคลสามารถแก้ไขสภาวะนี้ได้หากรู้จักปรับตัว

فروยด์แบ่งขั้นพัฒนาการของร่างกายและอารมณ์โดยขึ้นอยู่กับความต้องการทางเพศ ออกเป็น 5 ขั้น ดังนี้ (Hall and Lindzey, 1981)

1. ขั้นปาก (Oral Stage) แรกเกิด-1 ขวบ เป็นขั้นที่ตอบสนอง ความสุขความพอใจในชีวิตโดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยปาก เช่น การดูด การเคี้ยว กัด หรือ การเล่นด้วยเสียง พัฒนาการขั้นนี้มีความสำคัญในการวางรากฐานบุคลิกภาพของมนุษย์ คือ ถ้าเด็กได้กินอิ่มนอนหลับก็จะรู้สึกปลอดภัย (Sense of Security) และมีความรู้สึกไว้วางใจต่อโลก (Sense of Trust) จะทำให้เด็กมีสุขภาพจิตดีและมีลักษณะเข้ากับคนง่าย แต่ถ้าเด็กถูกควบคุมมากเกินไป ความต้องการทางปากไม่ได้รับการตอบสนอง อาจเกิดพฤติกรรมแบบ Oral Behavior เช่น กินจุบจิบ พุดมาก ปากจัด สูบบุหรี่ เคี้ยวหมากฝรั่ง หรือปล่อยให้หิวไม่มีความอบอุ่น จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมแบบเก็บตัว (Shut In) หงอยเหงา

2. ขั้นทวารหนัก (Anal Stage) ระยะเวลาที่ 2 ขั้นนี้ เด็กจะมีความสุขกับการขับถ่ายและมีการสอนวิธีขับถ่ายที่ถูกต้อง

สิ่งที่เด็กเรียนรู้ในขั้นนี้คือ รู้จักรอและคอย ถ้าการสอนเข้มงวดและกดดันเด็ก เด็กก็จะถ่ายเรี่ยราดหรือไม่ยอมถ่าย เมื่อโตขึ้นพฤติกรรมอาจแสดงออกในรูปคือร้อนเจ้าอารมณ์ ไม่มีระเบียบ ขี้เหนียว หรือ กังวลในเรื่องความสะอาดเจ้าระเบียบเกินไป

3. ขั้นอวัยวะสืบพันธุ์ (Phallic Stage) ระยะ 3-5 ขวบ
มีความสนใจอวัยวะเพศ มักถามปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับเพศ เนื่องจากความอยากรู้อยากเห็น เช่น เล่นอวัยวะเพศ ตนเอง กิจกรรมนี้อาจทำให้พ่อแม่ตกใจแต่ควรทำความเข้าใจว่าเป็นส่วนหนึ่งในพัฒนาการตามธรรมชาติ เมื่ออายุผ่านพ้นไปแล้วเด็กก็จะเลิกใส่ใจอวัยวะเพศตนเองซึ่งการเล่นอวัยวะเพศของตนเองในขั้นนี้ส่งผลต่อพัฒนาการด้านอื่น ได้แก่ การสำนึกถึงเพศของตนอย่างลึกซึ้งว่าเป็นชายหรือหญิง ถ้าเด็กถูกห้ามจับอวัยวะเพศอย่างเข้มงวดโตขึ้นอาจชดเชยในเรื่องเพศมากเกินไป หรือติดพ่อติดแม่ไปจนโต

ในขั้นนี้เด็กจะมีความรู้สึกผูกพันกับบิดามารดาที่มีเพศตรงข้าม เช่น เด็กหญิงรักและติดพ่อ และในขณะเดียวกันเด็กหญิงจะรู้สึกอิจฉาแม่เพราะเรียนรู้ว่าพ่อรักแม่จึงเกิดปมอิจฉา (Electra Complex) ขึ้น เห็นแม่เป็นคู่แข่งและพยายามเลียนแบบพฤติกรรมของแม่ ซึ่งเป็นแบบฉบับของสตรีเพศทำให้เด็กหญิงมีลักษณะเป็นหญิงเมื่อโตขึ้น ในทำนองเดียวกันเด็กชายก็จะรักและติดแม่หวงแหนและเป็นห่วงแม่ ฟรอยด์ อธิบายว่าเด็กชายจะรู้สึกอิจฉาพ่อเพราะเรียนรู้ว่าแม่รักพ่อจึงเกิดปมอิจฉา (Oedipus Complex) เห็นพ่อเป็นคู่แข่งพยายามเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อ ซึ่งเป็นแบบฉบับของบุรุษเพศทำให้เด็กชายมีลักษณะเป็นชายอย่างสมบูรณ์ เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่ดีเพราะจะส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการได้เหมาะสมกับเพศของเขา ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้เป็นการพัฒนาการเป็นไปตามลำดับขั้นอย่างดียิ่ง แต่ถ้าเกิดสภาวะติดขัดอยู่ (Fixation) ของพัฒนาการในขั้นนี้ จะเกิดพฤติกรรมคือเด็กหญิงขณะที่เลียนแบบแม่ซึ่งเป็น

แบบฉบับถ้าแม่เป็นแบบฉบับที่ไม่ดีเด็กไม่ศรัทธา ในที่สุดเด็กก็จะหันไปเลียนแบบพ่อเนื่องจากมีความนิยมศรัทธาอยู่เป็นทุนเดิมแล้ว พฤติกรรมที่ปรากฏก็คือเด็กผู้หญิงเป็นลักเพศ (Lesbian) คือมีพฤติกรรมและความรู้สึกเยี่ยงชาย ในทำนองเดียวกันเด็กชายขณะที่เลียนแบบพ่อซึ่งเป็นแบบฉบับ แต่ถ้าพ่อเป็นแบบฉบับที่ไม่ดี เด็กก็จะไม่ศรัทธาในที่สุดเด็กก็จะหันไปเลียนแบบแม่โดยตรงเพราะรักและศรัทธาแม่เป็นทุนเดิมอยู่แล้วพฤติกรรมที่ปรากฏก็คือเด็กชายเป็นลักเพศ (Homosexual)

4. ขั้นสงบเงียบ (Latency Stage) 6 ขวบ–เริ่มวัยรุ่น
เริ่มแสวงหาบทบาทที่เหมาะสมกับตัวเอง ค่อย ๆ แยกตัวออกจากพ่อแม่ เด็กมุ่งไปสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวเนื่องจากเริ่มเข้าโรงเรียน เพื่อนมีอิทธิพลเหนือพ่อแม่ มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น เริ่มมีค่านิยมเจตคติ ฝึกและพัฒนาทักษะ พัฒนากิจกรรมการเคลื่อนไหว สติปัญญา การปรับตัวทางสังคมกิจกรรมทางเพศที่เคยมีไปอยู่ในจิตไร้สำนึก

5. ขั้นสืบพันธุ์ (Genital Oral) วัยรุ่น เป็นระยะของ
การแสดงออกทางเพศสนใจเพศตรงข้าม รักผู้อื่น ปรับตัวให้เข้ากับเพศตรงข้าม เป็นระยะที่อารมณ์รุนแรงมีความอยากรู้อยากเห็น ชอบอิสระ มีความคิดว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายอย่างเห็นได้ชัด เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ สนใจในเรื่องการสร้างครอบครัว มีการสร้างหลักฐานให้กับตนเอง

นอกจากนี้ฟรอยด์ยังย้ำว่า เมื่อเด็กพัฒนาถึงขั้นนี้แล้ว มิได้หมายความว่า เลิกแสวงหาความสุขจาก ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ทางปาก ทางทวารหนักที่ผ่านมาแล้วในขั้นก่อน ๆ เด็กยังแสวงหาความสุขแบบนั้นต่อไปแต่ลดความติดใจและเข้มข้นลง ผู้ที่พัฒนาการตามขั้นไม่สมบูรณ์ก็เกิดสภาวะติดขัดอยู่มากร้อย แตกต่างกันไปซึ่งส่งผลต่อบุคลิกภาพ ดังนั้น ฟรอยด์จึงสรุปว่า บุคลิกภาพที่ดี คือการประสมประสานการได้รับความพอใจ

ตอบสนองต่อแรงกระตุ้นจากส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเหล่านั้นในอัตราส่วนที่เหมาะสมตามวัย

3.2 อัลเฟรด แอดเลอร์ (Alfred Adler)

อัลเฟรด แอดเลอร์ เป็นจิตแพทย์ชาวเวียนนา ประเทศออสเตรีย เป็นลูกศิษย์ของ فروยด์ เคยทำงานร่วมกับ فروยด์ ระยะเวลาหนึ่ง แล้วก็แยกจาก فروยด์ เนื่องจากไม่เห็นด้วยกับ فروยด์ที่ว่า “แรงขับทางเพศ” มีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรม แอดเลอร์เชื่อในอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่ามีผลต่อบุคลิกภาพมากกว่า พันธุกรรม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางสังคมจะมีอิทธิพลอย่างมาก ในการหล่อหลอมบุคลิกภาพ ผลจากการศึกษาของแอดเลอร์ทำให้ได้ข้อสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกของบุคคลไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ลำดับการเกิดของเด็กในครอบครัว (order of birth) แอดเลอร์ให้ความสำคัญต่อสังคมระดับครอบครัวเป็นอันดับแรก โดยสังเกตจากบุคลิกภาพของลูกคนโต คนกลาง และคนสุดท้องซึ่งจะแตกต่างกันไปอย่างเห็นได้เด่นชัด จึงทำให้เชื่อว่าเป็นเพราะประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากพ่อแม่แตกต่างกันไป ซึ่งได้สรุปไว้ดังนี้

1.1 ลูกคนโต (Firstborn Child) เป็นลูกคนแรกของครอบครัว ดังนั้นเด็กจะได้รับความรัก ความเอาใจใส่จากพ่อแม่อย่างมาก จนกระทั่งเมื่อมีน้องใหม่เกิดขึ้นเด็กจะมีความรู้สึกว่าการรักที่เคยได้รับจะถูกแบ่งปันไปให้น้องที่มาใหม่ ประสบการณ์เช่นนี้จะทำให้เด็กมีบุคลิกภาพประเภทขี้อิจฉาและเกลียดชังผู้อื่นรู้สึกไม่มั่นคง พยายามปกป้องตนเอง ดังนั้นถ้าพ่อแม่สามารถที่จะเตรียมความพร้อมให้ลูกคนโตเพื่อรับสถานการณ์ที่กำลังจะเกิดได้ล่วงหน้าแล้ว จะทำให้ลูกคนโตมีบุคลิกภาพพัฒนาไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้ เช่น มีความรับผิดชอบสูง เชื่อมั่นในตนเอง ชอบช่วยเหลือปกป้อง ค้ำครองผู้อื่นที่ด้อยกว่า

1.2 ลูกคนกลาง (Second-born Child) มักจะเป็นคนที่มีความทะเยอทะยานสูง มีความอดสาหะพยายาม อดทน แต่มีแนวโน้มที่จะเป็นคนดื้อรั้น และในส่วนตัวก็จะมีความรู้สึกอิจฉาพี่น้องของตนจึงพยายามจะเอาชนะหรือแสดงความสามารถที่เหนือกว่าพี่และน้องออกมา ทั้งนี้เนื่องจากคิดว่าพ่อแม่จะรักพี่คนโตและน้องคนสุดท้องมากกว่าตน แต่โดยทั่วไปแล้วลูกคนกลางมักจะมีความสามารถในการปรับตัวได้ดีกว่าพี่และน้อง

1.3 ลูกคนสุดท้อง (Youngest Child) เนื่องจากเป็นลูกคนเล็กจึงมักได้รับการตามใจประคบประหงมและได้รับความช่วยเหลือจากพ่อแม่หรือพี่ ๆ อยู่เสมอทำให้เด็กที่เป็นลูกคนสุดท้องมีลักษณะเป็นคนเอาแต่ใจตนเอง ชอบขอความช่วยเหลือผู้อื่น ไม่รู้จักโต

1.4 ลูกคนเดียว (Only Child) เนื่องจากไม่มีพี่น้อง ลูกคนเดียวจึงได้รับความรัก ความเอาใจใส่จากพ่อแม่อย่างมากโดยเฉพาะแม่ที่เอาอกเอาใจเป็นพิเศษ ลูกคนเดียวมักจะติดแม่มากกว่าพ่อเมื่อโตขึ้นเด็กอาจมีปัญหาเรื่องมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นหากเขาไม่ถูกเอาใจเหมือนที่เคยได้รับมาก่อน

2. ประสบการณ์ในวัยเด็ก (childhood experience) หมายถึง ประสบการณ์ที่เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูในระยะเวลาของชีวิตตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี ซึ่งแอดเลอร์ได้ให้ความสนใจประสบการณ์เหล่านี้เป็นกรณีพิเศษทั้งนี้เพราะเขาเชื่อว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อบุคลิกภาพเป็นอย่างยิ่ง ประสบการณ์ที่เด็กได้รับดังกล่าวแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ

2.1 เด็กที่เลี้ยงดูแบบตามใจ (Spoiled Child) แอดเลอร์เห็นว่า การตามใจลูกหรือทะนุถนอมลูกจนเกินไปจะทำให้เด็กเสียคนไม่สามารถจะพัฒนาตนเองในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้ ขาดเหตุผล เอาแต่ใจ เห็นแก่ตัว เรียกร้องสิ่งที่ตนต้องการ

จากสังคมเพียงฝ่ายเดียว โดยไม่คิดจะตอบแทนผู้อื่นหรือสังคมเลย

2.2 เด็กที่ถูกทอดทิ้ง (Neglected Child) หมายถึง เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ขาดความเอาใจใส่ เนื่องจากพ่อแม่เสียชีวิต แยกทางกัน หรือเกิดจากปัญหาทางเศรษฐกิจ รวมไปถึงถูกทอดทิ้งเพราะพ่อแม่เกลียดชังไม่ต้องการลูก เด็กที่อยู่ในสภาพเช่นนี้จะรู้สึกเกลียดชังพ่อแม่ตนเองและคนรอบข้าง ทำให้มีบุคลิกภาพเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย เห็นทุกคนเป็นศัตรูกับตน เป็นพวกต่อต้านและแก้แค้นสังคม ชอบข่มขู่วางอำนาจ ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ยาก

2.3 เด็กที่ได้รับการรักความอบอุ่นอย่างสมบูรณ์ (Warm Child) หรือเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลกับลูก เด็กที่ได้รับการประคบประหงมที่ดีเช่นนี้จะทำให้เป็นคนที่มีเหตุผล กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ มีจิตใจ และความคิดเป็นประชาธิปไตย มองโลกในแง่ดี ร่าเริง แจ่มใส และเอาใจใส่ผู้อื่นซึ่งเป็นบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ของสังคม

3. ความรู้สึกว่ามีปมด้อยและสร้างปมเด่นชดเชย (Inferiority Feeling and Compensation) แอดเลอร์เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีปมด้อย ซึ่งในระยะแรกจากกิจกรรมสังคม ผู้ป่วยที่มาใช้บริการรักษาในคลินิกของแอดเลอร์ พบว่าในวัยเด็กคนไข้เหล่านี้มักมีความบกพร่องทางร่างกายเป็นส่วนใหญ่ แต่ต่อมาจึงพบว่านอกจากสภาพร่างกายที่เป็นปมด้อยแล้วยังเป็นผลมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับจากสังคม ปัจจัยเหล่านี้จะกลายเป็นปมด้อยของแต่ละคนก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นเกิดการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับบุคคลอื่นแล้วมีการเปรียบเทียบซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นรูปร่าง หน้าตา สภาพทางร่างกาย ความสามารถ สถานภาพทางสังคม ฐานะความเป็นอยู่ การ

ยอมรับ ซึ่งปกติโดยทั่วไปแล้วแต่ละคนมักจะมองเห็นว่าสิ่งที่ตนเองมีอยู่ นั้น ไม่สมบูรณ์สู้คนอื่นไม่ได้หรือเป็นปมด้อยเสมอ และความรู้สึกว่าเป็นปมด้อยนี้เองทำให้เกิดเป็นแรงผลักดันในการที่จะดิ้นรนเพื่อเอาชนะปมด้อยของตน โดยการสร้างปมเด่น (Superiority Complex) ขึ้นมา เพื่อทำให้เกิดรู้สึกมั่นใจ ภูมิใจ พึงพอใจ และเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั้งหลายในสังคม

Cloninger (2000, p. 117) ได้สรุปวิธีการเลี้ยงลูกอย่างเหมาะสมตามทฤษฎีของแอดเลอร์ไว้ดังนี้

1) พ่อแม่ควรสนับสนุนให้กำลังใจลูกในการกระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม มากกว่าการทำโทษหรือว่ากล่าวเมื่อลูกทำในสิ่งที่ตนไม่พอใจ

2) พ่อแม่สามารถเป็นคนเคร่งครัดกับเรื่องระเบียบวินัยได้ แต่ไม่ควรออกคำสั่งหรือเลี้ยงดูเสมือนว่าลูกเป็นผู้ได้บังคับบัญชาตน

3) พ่อแม่ควรเอาใจใส่และเคารพในความคิดเห็นหรือการตัดสินใจของลูก ถ้าสิ่ง ๆ นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ผิดและไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ใคร

4) พ่อแม่ควรเน้นการมีส่วนร่วมคือ ให้ลูกได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของพ่อและแม่ ลูกจะได้เรียนรู้การปรับตัวและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นต่อไป

5) อย่าให้ความสนใจกับลูกมากเกินไปเพราะเขาอาจจะรู้สึกอึดอัดและไม่มั่นใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง

6) ควรตระหนักไว้ว่าการกระทำสำคัญกว่าคำพูด ดังนั้นจงสั่งสอนลูกโดยเป็นต้นแบบที่ดีให้เขาเห็นมากกว่าสั่งสอนแต่เพียงทางวาจา

7) อย่าแสดงความเห็นใจหรือสงสารลูกมากเกินไป
 เช่น นั้น น เข า อ า จ จ ะ เป็น คน
 ไม่เข้มแข็งเวลาที่เกิดปัญหาหรือภาวะคับข้องใจเพียงเล็กน้อย
 ๆ เขาอาจต้องพึ่งพาพ่อแม่ตลอดเวลาไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วย
 ตนเอง ซึ่งส่งผลต่อบุคลิกภาพของลูกตอนโตได้เขาอาจเป็น
 ผู้ใหญ่ที่ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง

4. ทฤษฎีอุปนิสัย (Trait theories)

4.1 กอร์ดอน อัลล์พอร์ท (Gordon Allport)

กอร์ดอน อัลล์พอร์ท เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกาและ
 อาจารย์สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา
 เป็นผู้นำในการผสมผสานความรู้ทางด้านจิตวิทยากับสังคมวิทยา
 และมานุษยวิทยา มาศึกษาด้านบุคลิกภาพในเรื่องทัศนคติและ
 ท ่า ที่ ท ่า ง ล ึ ง ค ม
 รวิวังศ์ ศรีทองรุ่ง (2543, หน้า 37) แสดงทรรศนะว่า อัลล์พอร์ทมี
 ความเชื่อลักษณะประจำตัว (Traits) ของมนุษย์ว่าเป็นเอกลักษณ์
 และเป็นสิ่งที่ทำให้คนเรามีความแตกต่างกัน โดยอัลล์พอร์ท
 ไม่ได้ให้ความสนใจเรื่องจิตใต้สำนึกแต่เน้นการศึกษาในกลุ่ม
 ปกติ ศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออกในรูปแบบการแสดงออกใน
 ด้านต่าง ๆ เช่น พฤติกรรม การปรับตัวของมนุษย์และพฤติกรรมที่
 แสดงออกในรูปแบบอื่น ๆ จากจดหมาย ลายมือ หรือจากข้อความ
 ที่เขียน เป็นต้น

Cloninger (2000, pp. 211-212) อธิบายว่า อัลล์
 พอร์ทได้แบ่งลักษณะนิสัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพออกเป็น 3
 ลักษณะ ดังนี้

1. **Central Traits (ลักษณะนิสัยร่วม)** คือ คุณลักษณะ
 ที่หลายคนมีเหมือนกัน พัฒนามาจากประสบการณ์ชีวิตก็จะเกิด
 เป็นคุณลักษณะสรุปรวม เป็นลักษณะหลักของบุคคลที่จะใช้

อธิบายบุคคลแต่ละคน อุปนิสัยเหล่านี้ (มักใช้คำคุณศัพท์ในการอธิบายลักษณะนิสัย) ได้แก่ ความฉลาดหลักแหลม ความซื่อสัตย์ สุจริต ความวิตกกังวล ความมั่นใจในตนเอง เป็นต้น โดยตัวบุคคลอาจจะมีลักษณะนิสัยรวมนี้้อยู่หลายอย่าง เช่น นายหนุ่ม เป็นคนขี้อาย ชอบวิตกกังวล แต่เป็นคนจิตใจดี เป็นต้น

2. Secondary Traits (ลักษณะนิสัยทุติยภูมิ) คือ ลักษณะที่มีอยู่อย่างผิวเผินในตัวบุคคลที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่ายเมื่อเกิดสิ่งเร้า เช่น เจตคติ รสนิยม ความชอบ เป็นต้น

3. Cardinal Traits (ลักษณะนิสัยที่โดดเด่น) อุปนิสัยแบบนี้มีความโดดเด่นในมนุษย์ทุกคน บ่อยครั้งยังเป็นตัวบ่งชี้ว่าบุคคลจะเป็นที่รู้จักของคนอื่นภายใต้อุปนิสัยเฉพาะต่าง ๆ เหล่านี้ จนอาจถูกกล่าวขานหรือเรียกสมญานามตามคุณลักษณะแบบนั้น ๆ เช่น บุคคลที่ชอบเผด็จการเรามักบอกว่าเขาทำตัวเหมือนฮิตเลอร์ อัลล์พอร์ทเสนอว่าอุปนิสัยที่โดดเด่นนี้ใช้ว่าจะค้นหาจากบุคคลได้ง่าย ๆ แต่ก็จะพัฒนาในระยะต่อมาสำหรับชีวิตของมนุษย์แต่ละคน

โดยสรุป อัลล์พอร์ทใช้ลักษณะนิสัยทั้ง 3 ประเภทนี้อธิบายลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งการใช้ทฤษฎีนี้อธิบายบุคลิกภาพของบุคคลควรคำนึงถึงสภาพการณ์ในการแสดงออกของบุคคลประกอบเพราะถ้าสถานการณ์เปลี่ยนพฤติกรรมก็อาจเปลี่ยนตามไปด้วย

4.2 ทฤษฎีของคาร์เรน เฮอร์นีย์ (Karen Horney)

คาเรน เฮอร์นีย์ เป็นจิตแพทย์ชาวเยอรมัน แนวคิดของฮอร์นีย์ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากฟรอยด์ แต่มีแนวความคิดค้านกับฟรอยด์ในหลายประการ คือ ในเรื่องที่ว่าฟรอยด์อธิบายเกี่ยวกับปมออดิปัส ซึ่งเกิดจากความรู้สึกของเด็กที่เป็นปรปักษ์ต่อพ่อเห็นพ่อเป็นคู่แข่งแย่งความรักของแม่ เฮอร์นีย์เห็นว่าความกังวลของเด็กเกิดจากความไม่มั่นคงในความสัมพันธ์กับพ่อแม่

นอกจากนี้ พรอยด์อธิบายลักษณะจิตใจของเด็กหญิงว่าอวัยวะเพศของตนมีปมด้อย ทำให้จิตใจเพศชาย จึงทำให้เกิดความกังวลและไม่มั่นใจ ซึ่งฮอร์นีย์ไม่เห็นด้วย และอธิบายว่าการที่เด็กหญิงมีความกังวลเนื่องมาจากสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ลูกมากกว่าอวัยวะเพศชาย และฮอร์นีย์เชื่อว่าความก้าวร้าวของบุคคล ไม่ได้ติดตัวมาตั้งแต่เกิด (รวีวงศ์ ศรีทองรุ่ง, 2543, หน้า 34) เฮอร์นีย์ เป็นนักทฤษฎีที่มองปัญหาของมนุษย์อย่างมีความหวังและเชื่อว่ามนุษย์เป็นนายในการจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆในชีวิตของตนมิใช่เป็นทาสของปัญหา และมีความเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคมมีบทบาทต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมากกว่าปัจจัยโน้มนำเพียงภายใน

เฮอร์นีย์ (1952, หน้า 28) อธิบายว่ามนุษย์มีความต้องการ โดยความต้องการนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์มีใฝ่สัมพันธ์และการยอมรับยกย่อง ความต้องการที่ไม่แยกแยะ การที่ทำให้ผู้อื่นพอใจและให้เขายอมรับตนเอง (Affection and Approval) ในสภาพดังต่อไปนี้

1. ความต้องการใฝ่สัมพันธ์และการยอมรับยกย่อง ความต้องการที่ไม่แยกแยะ การที่ทำให้ผู้อื่นพอใจและให้เขายอมรับตนเอง (affection and approval)

2. ความต้องการคู่ และต้องการให้มีผู้ที่ดูแลคุ้มครองตนเอง ต้องการความรัก (partner)

3. ความต้องการจำกัดตนเองในวงแคบ ให้มีคณคยสิ่ง (restrict one's life to narrow borders)

4. ความต้องการอำนาจ ที่จะควบคุมผู้อื่น (need for power, for control over others)

5. ความต้องการมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น (to exploit others and get the better of them)

6. ความต้องการการยอมรับทางสังคม ความภาคภูมิใจ (social recognition or prestige)

7. ความต้องการได้รับการชื่นชมโดยส่วนตัว ต้องการเป็นคนสำคัญ มีค่า (personal admiration)

8. ความต้องการความสำเร็จ ต้องการเป็นที่ 1 (personal achievement.)

9. ความต้องการความเป็นอิสระ (self-sufficiency and independence)

10. ความต้องการความสมบูรณ์แบบ (perfection and unassailability)

เฮอร์นีย์ให้ความเห็นว่าเมื่อบุคคลเผชิญปัญหาเนื่องจากไม่ได้รับความอบอุ่นทางจิตใจหรือรู้สึกโกรธแค้นต่อโลก เขาจะใช้วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประการ คือ

1. บุคลิกภาพแบบหันหน้าเข้าหาผู้อื่น (Moving Toward People) ได้แก่ คนที่มักไม่ขัดใจใคร มีกริยามารยาทอ่อนน้อม เข้ากับผู้อื่นได้ง่าย ไม่กล้าคัดค้านหรือขัดใจใครเพื่อให้ได้รับความรักตอบแทน

2. บุคลิกภาพแบบสู้ (Moving Against People) เป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ ได้แก่ คนที่เข้มแข็งไม่คอยฟังคนอื่น ไม่คอยไว้หน้าใคร ไม่ยอมแพ้อะไรง่าย ๆ ชอบเป็นหัวหน้า เป็นคนที่มีบุคลิกภาพทะเยอทะยาน เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งสูงมาก ทำทุกอย่างเพื่อความก้าวหน้า บางคนเคยยึดความสามารถทางเพศเป็นสำคัญ

3. บุคลิกภาพแบบหนี (Moving Away From People) คนที่มีบุคลิกภาพแบบนี้จะแสดงพฤติกรรมในลักษณะถือตัว เย็นชา ไม่ชอบส่งสิ่งกับใครเป็นคนเข้ากับคนอื่นได้ยาก

ไม่ค่อยยืดหยุ่น ชอบบอญคนเดียว ไม่ค่อยเผชิญปัญหา มักจะปรับตัวโดยวิธีหลีกเลี่ยงปัญหา

บุคลิกภาพของบุคคลตามทฤษฎีของเฮอรัญนั้น บุคคลจะมีบุคลิกภาพแบบคละกันไปในคนหนึ่ง ๆ จะเลือกแบบไหนนั้นแล้วแต่สถานการณ์ บางสถานการณ์จะสู้ บางครั้งจะหลีกเลี่ยงแต่บางกรณีก็จะเอาอกเอาใจผู้อื่นบ้าง จะไม่ใช่แบบเดียวกันตลอด ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการปรับตัวของบุคคล การที่บุคคลจะใช้การปรับตัวแบบใดแบบหนึ่งตลอดเวลาหรือเกือบตลอดเวลา จะพบในคนปกติเท่านั้น

สรุปได้ว่าทฤษฎีของเฮอรัญนั้นให้ความสำคัญในการที่บุคคลจะมีชีวิตที่ราบรื่น มีความสุข หรือมีความวิตกกังวลนั้นปัจจัยสำคัญคือ การรับรู้ตนเองและการเข้าใจตัวเอง

5. ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanistic Theories)

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2551, หน้า 113-114) แนวคิดและทฤษฎีด้านมนุษยนิยมมีฐานแนวคิดร่วมกันในมุมมองด้านบุคลิกภาพ ดังนี้

1. แนวคิดกลุ่มนี้มองบุคลิกภาพอย่างเป็นองค์รวม มองส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นมนุษย์ เช่น ความเป็นเอกลักษณ์บุคคล แรงจูงใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ และลักษณะนิสัย เป็นต้น ดังนั้นนักทฤษฎีกลุ่มนี้มิได้สนใจบุคลิกภาพแต่เพียงส่วนเดียว

2. บุคลิกภาพของมนุษย์คือการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นตลอดเวลา จุดมุ่งหมาย สูงสุดของการเปลี่ยนแปลงสู่ความดีงามของบุคลิกภาพคือ “ภาวะเต็มเปี่ยมแห่งศักยภาพของบุคคล” (Self-actualization) เช่น นักกีฬาว่ายน้ำต่างพยายามทุกวิถีทางเพื่อว่ายน้ำให้เต็มตามศักยภาพของตนโดยการฝึกฝน การสร้างวินัยตนเอง และการศึกษาวิธีการใหม่ ๆ เป็นต้น

3. บุคลิกภาพหรือพฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากการที่บุคคลรับรู้จากสิ่งแวดล้อม รอบตัวไม่ว่าการรับรู้นั้นจะเป็นไปตามข้อเท็จจริงหรือไม่ เช่น เด็กที่รับรู้ว่าคุณแม่ไม่รักก็จะมีแนวคิดทางลบและต่อต้านคุณแม่ทั้ง ๆ ที่ความเป็นจริงพ่อและแม่รักตนมาก เป็นต้น

4. เน้นความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ เข้าใจความเป็นตัวตนของมนุษย์

5. มนุษย์จะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมมากกว่าปัจจัยทางพันธุกรรมหรือระบบประสาท

6. ธรรมชาติของมนุษย์ปรารถนาจะประจักษ์รู้จักตนและความสามารถเฉพาะตัวของตน เพื่อใช้พลังความรู้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ให้ดีที่สุด ถ้ามนุษย์อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อความเจริญแล้วเขาจะพัฒนาไปสู่ความมุ่งดี ความเจริญของบุคลิกภาพและวุฒิภาวะ เสมอ

ในที่นี้ขอนำเสนอแนวคิดทฤษฎีด้านมนุษยนิยมจากนักทฤษฎี 2 ท่าน คือ อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) และ คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers)

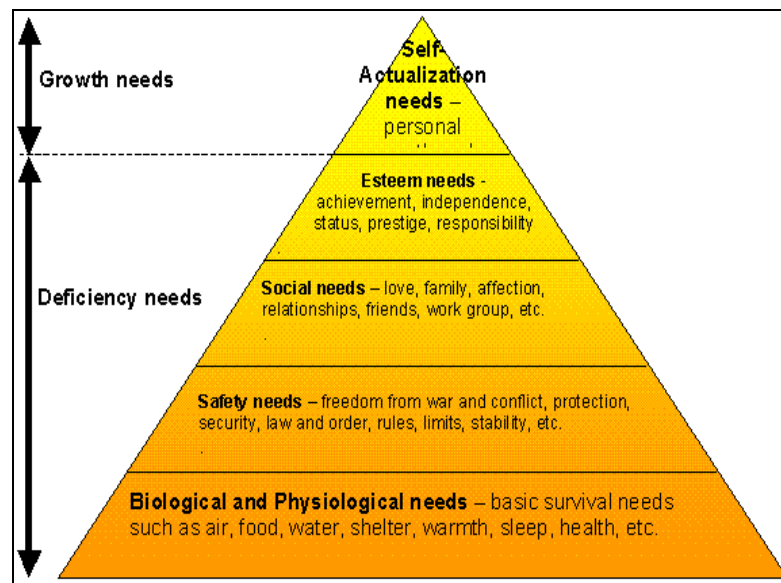
5.1 อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow)

อับราฮัม ฮาโรล มาสโลว์ เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำแนวความคิดกลุ่มมนุษยนิยม แนวคิดของเขาแตกต่างจากนักทฤษฎีกลุ่มจิตวิเคราะห์และพฤติกรรมนิยม มาสโลว์มองว่ามนุษย์ทุกคนอยากเป็นคนดี ใฝ่ดี และมีความต้องการพัฒนาบุคลิกภาพของตนไปสู่สภาวะที่ดีกว่าตลอดเวลา

มาสโลว์เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความมุ่งหมายในชีวิต เพื่อที่จะบรรลุความต้องการขั้นสูงสุด (ศรีเรื่อน แก้วกั้งवाल,

2551) แสดงให้เห็นถึงความต้องการหรือความปรารถนาภายใน ซึ่งกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2548)

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2551) ทฤษฎีที่สำคัญของมาสโลว์ คือ ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) โดยมีสาระสำคัญว่า มนุษย์มีแรงจูงใจที่เป็น ขั้นตอนตั้งแต่ขั้นต่ำจนถึงขั้นสูง มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน โดยแรงจูงใจในลำดับต้นต้องได้รับการตอบสนองก่อนแรงจูงใจลำดับสูงจึงพัฒนาตามลำดับ

ภาพที่ แสดงลำดับความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีของมาสโลว์
ที่มา:

ลำดับความต้องการของมนุษย์ มีดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs)

มนุษย์ต้องได้รับการตอบสนองทางด้านกายภาพก่อน กล่าวคือ มนุษย์ต้องการอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคเพื่อความอยู่รอด ความต้องการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ เช่น การขับถ่าย เป็นต้น ถ้า

ความต้องการขั้นนี้ไม่ได้รับการตอบสนองแรงจูงใจในขั้นอื่น ๆ ก็ยากที่จะเกิดขึ้นได้

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs)

มนุษย์ต้องการความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต ต้องการความเป็นธรรมในการทำงาน หน้าที่การงานมั่นคง มีความปลอดภัยในเงินเดือนและจากการถูกไล่ออก สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยและการรักษาพยาบาล รวมทั้งความเชื่อในศาสนาและเชื่อมั่นในปรัชญาซึ่งจะช่วยให้บุคคลอยู่ในโลกของความเชื่อของตนเองและรู้สึกมีความปลอดภัย

3. ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ

(Belonging and Love Needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายและความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการทางด้านสังคมก็จะเริ่มเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคลเป็นความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับตนเป็นสมาชิก เช่น ความรู้สึกว่าตนมีชาติตระกูล มีครอบครัว มีกลุ่มเพื่อน มีกลุ่มสถาบัน เป็นต้น และต้องการได้รับความเป็นมิตรและความรักจากผู้อื่น

4. ความต้องการความเคารพนับถือ (Esteem Needs)

ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความอยากเด่นในสังคม ต้องการมีเกียรติมีหน้ามีตา ต้องการให้ บุคคลอื่นยกย่องสรรเสริญ ซึ่งจะส่งผลต่อความรู้สึกนับถือและเคารพตนเอง สุขภาพจิตก็จะดีตามไปด้วย

5. ความสมบูรณ์ของชีวิต (Needs for Self

Actualization) เป็นความต้องการ ระดับสูงสุดซึ่งเป็นความต้องการที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง มาสโลว์เชื่อว่าทุกคนมีความมุ่งหมายในชีวิตที่ต้องการทำให้ประสบความสำเร็จสมตามปรารถนาเพื่อจะรู้สึกว่าชีวิตมีความสมบูรณ์ แต่การที่จะบรรลุถึงความสมบูรณ์นี้ได้ก็ต้องได้รับการตอบสนองความต้องการอื่น ๆ อย่างดีแล้วก่อน

อย่างไรก็ตามมาสโลว์ยอมรับว่า ทฤษฎีลำดับขั้นตอน แรงจูงใจของเขามีข้อบกพร่องอยู่บ้าง กรณีบุคคลที่มีบุคลิกภาพ เข้มแข็ง มีคุณสมบัติสร้างสรรค์สูง และมีแรงจูงใจใฝ่ความ สมบูรณ์ของชีวิตสูง (Self actualized) บุคคลเหล่านี้แม้ว่าได้รับการตอบสนองความพึงพอใจระดับเบื้องต้นไม่ค่อยสมบูรณ์ เช่น อาจต้องเผชิญกับความดูถูกเหยียดหยาม ไม่มีความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินก็มีพฤติกรรม Self actualized สูง ได้ เช่น ท่านมหาตมาคานธี ประธานาธิบดีลินคอล์น เป็นต้น

5.2 คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers)

คาร์ล แรนซัม โรเจอร์ เป็นศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยา ชาวอเมริกัน ได้ศึกษาบุคลิกภาพของมนุษย์ โดยการทำจิตบำบัด แก่คนไข้ ซึ่งในการบำบัด โรเจอร์ให้คนไข้เป็นศูนย์กลางของการบำบัด กล่าวคือ ช่วยให้คนไข้เห็นปัญหาและแนวทางการ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งการบำบัดวิธีนี้เรียกว่า “ทฤษฎีและ เทคนิคการทำจิตบำบัดแบบผู้รับการบำบัดเป็นศูนย์กลาง”

โรเจอร์ มีความเชื่อมั่นในตัวมนุษย์อย่างมากว่ามนุษย์ เกิดมาพร้อมกับการมองเห็นคุณค่าในตนเอง มีเหตุผลเป็นของ ตนเอง สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้ เชื่อถือ ใ้วางใจได้ และมีความต้องการพัฒนาตนเองให้สูงสุดในทุกๆ ด้านเท่าที่ตนจะทำได้ ซึ่งรวมไปถึงการพัฒนาด้านบุคลิกภาพของตนด้วย บุคลิกภาพตามแนวความคิดของโรเจอร์นั้นเกิดจากปฏิสัมพันธ์ ของการรับรู้ต่อตนเอง (Self) ว่าฉันเป็นใคร เป็นคนอย่างไร มี คุณ ค่ า แ ค่ ไ ห น เก่งเพียงใด และมีความสามารถระดับใด ซึ่งการรับรู้ตนเองเช่นนี้ จะทำให้สามารถแยกออกจากความไม่ใช่ตัวฉันได้ นอกจากนี้โร เจอร์ยังเชื่อว่าประสบการณ์ในวัยเด็กที่บุคคลได้รับจากคน ใกล้เคียงรอบข้าง เช่น พ่อแม่ พี่น้อง และคนเลี้ยงจะมีความสำคัญ ต่อการสร้างตัวตนของบุคคลขึ้นมา ดังนั้นคำชม คำวิจารณ์ คำ

ตำหนิ ค่ายกย่อง รวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมต่างๆ เหล่านี้จะส่งผลให้เกิดอัตมโนทัศน์หรือการรับรู้ตนเอง (Self-concept) ทั้งในทางบวกและทางลบได้เสมอ เมื่อบุคคลใดมีการรับรู้ตนเองหรืออัตมโนทัศน์เช่นไร บุคลิกภาพของเขาก็จะพัฒนาไปตามอัตมโนทัศน์ที่ตนรับรู้

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2551, หน้า 143) ทฤษฎีที่สำคัญของโรเจอร์ในการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์คือ ทฤษฎีตัวตน (Self theory) โดยมองว่ามนุษย์ทุกคนมีตัวตน 3 แบบ ได้แก่

1. ตนที่ตนมองเห็น (Self Concept) หมายถึง ภาพของตนที่เห็นเองว่าตนเป็นคนอย่างไร คือใคร มีความรู้ความสามารถเฉพาะตนอย่างไร เช่น คนสวย คนรวย คนขี้อาย คนช่างพูด เป็นต้น โดยทั่วไปคนรับรู้มองเห็นตนเองหลายแง่มุม อาจไม่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือ ภาพที่คนอื่นเห็น เช่น คนที่เห็นแก่ตัวชอบเอาเปรียบผู้อื่นอาจไม่เคยรู้เลยว่าตนเป็นบุคคล ประเภทนั้น

2. ตนตามที่เป็นจริง (Real Self) หมายถึง ลักษณะตัวตนที่เป็นไปตามข้อเท็จจริง ซึ่งบ่อยครั้งที่คนมักจะมองไม่เห็นข้อเท็จจริงของตนอาจเพราะทำให้รู้สึกเสียใจ เศร้าใจ หรือน้อยหน้าผู้อื่น เป็นต้น

3. ตนตามอุดมคติ (Ideal Self) หมายถึง ตัวตนที่อยากมี อยากเป็น แต่ยังไม่เป็นในสภาวะปัจจุบัน เช่น คนขับรถรับจ้างแต่นึกฝันอยากเป็นเศรษฐีมีคนขับรถให้หนึ่ง เป็นต้น

โรเจอร์อธิบายเพิ่มเติมว่า หากตนที่มองเห็นกับตนตามที่เป็นจริงมีความแตกต่างกันมากหรือมีข้อขัดแย้งกันมาก บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะก่อปัญหาให้แก่ตัวเองและผู้คนรอบข้างได้ ในรายที่มีความแตกต่างกันรุนแรงเขาอาจเป็นโรคประสาทหรือโรคจิตได้ โรเจอร์สรุปว่า จากการทำจิตบำบัดคนที่

มีปัญหาทางจิตใจและบุคลิกภาพคือ คนที่มีข้อขัดแย้งระหว่างตนที่เป็นจริงกับตนที่ตนมองเห็นอย่างรุนแรง ความซับซ้อนของข้อขัดแย้งนี้ทำให้กลไกทางจิตมีความซับซ้อน มีปม ซึ่งจะทำให้บุคคลผู้นั้นมีปัญหาทางอารมณ์ จิตใจ และบุคลิกภาพในที่สุด

สรุป

ทฤษฎีบุคลิกภาพเป็นแนวทางที่นักจิตวิทยาใช้ในการอธิบายธรรมชาติของบุคลิกภาพที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้าง (structure) กระบวนการ (process) และสาระสำคัญ (content) เพื่อให้เข้าใจความแตกต่างของบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ทฤษฎีบุคลิกภาพที่นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์และทำความเข้าใจประกอบด้วย 1) ทฤษฎีบุคลิกภาพแบบแบ่งประเภท (Type Theories)

2) ทฤษฎีบุคลิกภาพตามลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก (Behavior Psychological Type)

3) ทฤษฎีแนวคิดจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theories) 4)

ทฤษฎีอุปนิสัย (Trait Theories) และ 5) ทฤษฎีมนุษยนิยม

(Humanistic Theories) ซึ่งการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพจะช่วยให้เราเข้าใจผู้อื่นและสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมได้ อย่างไรก็ตามบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนไม่สามารถอธิบายด้วยทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง ดังนั้น เราควรศึกษาทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ ผสมผสานกันเพื่อทำความเข้าใจลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของบุคคลได้อย่างถ่องแท้มากขึ้น

คำถามทบทวน

1. จงอธิบายระบบการทำงานของโครงสร้างบุคลิกภาพของ ซิกมันด์ ฟรอยด์มาพอสังเขป
2. ขั้นตอนการพัฒนาบุคลิกภาพของฟรอยด์สามารถแบ่งได้กี่ข้ออะไรบ้าง อธิบาย
3. บุคลิกภาพของจุประกอบด้วยระบบต่าง ๆ อะไรบ้าง อธิบายพอสังเขป
4. แนวคิดพื้นฐานของแอกเลอร์เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพในเรื่องใดบ้าง
5. ความต้องการ 10 ประการตามแนวคิดของคาเรน เฮอร์นีย์ ประกอบด้วยอะไรบ้าง
6. จงอธิบายแนวคิดทฤษฎีบุคลิกภาพของไอเซนค์มาพอสังเขป
7. ตัวตนของบุคคลตามแนวคิดทฤษฎีกลุ่มมนุษย์นิยมเชื่อว่ามนุษย์มีตัวตนมีกี่แบบอะไรบ้าง
8. จงอธิบายความแตกต่างระหว่าง Self Concept กับ Real Concept
9. อัลล์พอร์ท แบ่งลักษณะประจำตัวของบุคลิกภาพออกเป็นกี่ลักษณะอะไรบ้าง
10. แรงจูงใจลำดับชั้นเป็นแนวคิดของนักจิตวิทยาท่านใด และแต่ละชั้นคืออะไร

เอกสารอ้างอิง

กันยา สุวรรณแสง. (2531). การพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- กันยา สุวรรณแสง. (2533). **การพัฒนาบุคลิกภาพ**. กรุงเทพมหานคร: บำรุงสาสน์.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2539). **องค์การและการบริหาร**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์.
- นวลละออ สุภาพล. (2527). **ทฤษฎีบุคลิกภาพ**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- รวีวงศ์ ศรีทองรุ่ง. (2543). **การพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อการประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : ชุมนนท์การพิมพ์.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2551). **ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- Aiken. L.R. (1990). **Assessment of Personlity**. Boston : Allyn and Bacon.
- Cloninger, S. C. (2000). **Theories of personality**. (3rd ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Ewen, R. B. (2003). **An introduction to theories of personality (6th ed.)**. New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Eysenck, H.J. (1992). **Four ways five factors are not basic**. *Personality and Individual Differences*, 13, 667-673
- Hall, C. S., & Lindzey, G. (1981). **Theories of personality**. (4th ed.). New York: John Wiley & Sons.

Kerlinger, F. N. (1986). **Foundations of Behavioral Research. (3rd ed)**. New York: Holt Rinehart and Winston.

Lahey, B. B. (2004). **Psychology an introduction**. New York: McGraw-Hill.

Pervin, L. A. (1989). **Personality theory and research (5th ed.)**. New York: John Wiley & Sons.